

**KATALOG PRAW SPOŁECZNYCH
W EUROPEJSKIEJ KARCIE SPOŁECZNEJ
*CATALOG OF SOCIAL RIGHTS
IN THE EUROPEAN SOCIAL CHARTER***

Katalog praw społecznych w Europejskiej Karcie Społecznej wpisuje się we współczesne katalogi praw formułowane przez demokratyczne instytucje międzynarodowe. Europejska Karta Społeczna (EKS) (European Social Charter – ESC) została uchwalona na podstawie międzynarodowej konwencji Rady Europy w 1961 r. w Turynie. Podpisało ją 28 państw sygnatariuszy. Karta obowiązuje od 1965. W kolejnych latach została uzupełniona przez: Additional Protocol (1988) (sygnowany przez 17 państw), Protocol Amending the Charter (1991), Revised European Social Charter (1996) (sygnowana przez dziewięć państw; weszła w życie 1 lipca 1999 r.).

Unia Europejska przyjęła ten dokument do własnego dorobku prawnego – *acquis communautaire*. EKS jest podstawowym dokumentem międzynarodowym w zakresie ochrony praw społecznych, socjalnych i ekonomicznych, stanowiącym wzorzec dla państw wchodzących w skład Rady Europy i Unii Europejskiej, w tym także Polski.

Cechą szczególną Europejskiej Karty Społecznej jest rozbudowany system międzynarodowej kontroli wykonywania zobowiązań przez państwa, które ratyfikowały Kartę. Artykuły Karty stanowią wytyczne kształtowania takiej polityki, która powinna pozwolić na godne życie. Prawa społeczne w Karcie pokazują, w jakim kierunku powinna zmierzać polityka społeczna, aby obywatelskie, polityczne, ekonomiczne, socjalne i kulturalne prawa człowieka były w pełni zagwarantowane.

Porównując Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych (Pakt Ekonomiczny) z Europejską Kartą Społeczną, należy stwierdzić, że pierwszy z tych dokumentów zawiera minimum praw, natomiast drugi ma szczegółowo opracowany ich katalog. Można to zauważyć na przykładzie prawa do pracy, które w Pakcie Ekonomicznym zawarte jest w części III. Artykuł 6 mówi: „1. Państwa – Strony niniejszego Paktu uznają prawo do pracy, które obejmuje prawo każdego człowieka do możliwości zdobycia utrzymania przez pracę swobodnie wybraną [...], i podejmą odpowiednie kroki dla zabezpieczenia tego prawa [...]”. W punkcie 2 mówi się już o środkach technicznych, szkoleniowych i politycznych, koniecznych dla realizacji tego celu.

Europejska Karta Społeczna w I części wymienia tylko prawa, natomiast część II poświęcona jest ich rozszerzeniu; art. 1 mówi: „W celu skutecznego wykonywania prawa do pracy, Układające się Strony zobowiązują się: 1. [...] osiągnięcie i utrzymanie tak wysokiego i stabilnego poziomu zatrudnienia jak to jest możliwe w celu osiągnięcia pełnego zatrudnienia; 2. skutecznie chronić prawa pracownika do zarabiania na życie w swobodnie podjętym zawodzie; 3. ustanowić lub utrzymać bezpłatne służby zatrudnienia dla wszystkich pracowników; 4. zapewnić lub popierać odpowiednie poradnictwo zawodowe, szkoleniowe i rehabilitację”.

Słownictwo i sformułowania EKS mają charakter bardziej stanowczy i zobowiązujący. To, co jest zawarte w drugim punkcie art. 6 Paktu, w Karcie zostało omówione jako osobne prawo z dodatkowymi zobowiązaniami nakładanymi na państwo-stronę.

W części III Karty Społecznej oraz części III Protokołu Dodatkowego zapisano postanowienia, będące zobowiązaniami państw-sygnatariuszy tych dokumentów do: uznania praw w nich zawartych za „deklarację celów”; uznania za wiążące przynajmniej pięciu artykułów części II spośród następujących artykułów: 1, 5, 6, 10, 13, 16, 19; oraz przynajmniej jedno postanowienie Protokołu części II.

Wymienione artykuły Karty dotyczą: prawa do pracy – art. 1; prawa do zrzeszania się – art. 5; prawa do rokowań – art. 6; prawa do szkolenia zawodowego – art. 10; prawa do pomocy społecznej i lekarskiej – art. 13; prawa rodziny do ochrony – art. 16; prawa pracowników migrujących – art. 19.

Wyżej wymienione prawa dotyczą najważniejszych praw zarówno pracowników, jak i pracodawców. O wyborze postanowień Karty i Protokołu Dodatkowego do ich realizacji każde państwo powiadamia Sekretarza Generalnego Rady Europy w czasie składania dokumentów ratyfikacyjnych. W późniejszym terminie może złożyć oświadczenie związujące państwo również innymi postanowieniami tych dokumentów. Państwa mają obowiązek przesyłania sprawozdań okresowych, dotyczących praktycznej realizacji zobowiązań.

Europejska Karta Społeczna w ramach szerokiego zbioru praw człowieka chroni prawa społeczne na różnych płaszczyznach życia społecznego. Prawa te obejmują swym zakresem płaszczyznę:

Polityki ludnościowej i rodzinnej: prawo dzieci i młodocianych do ochrony (art. 7); prawo pracownic do ochrony macierzyństwa (art. 8); prawo rodziny do ochrony społecznej, prawnej i ekonomicznej (art. 16); prawo dzieci i młodocianych do ochrony socjalnej, prawnej i ekonomicznej (art. 17); prawo pracowników migrujących i ich rodzin do ochrony i pomocy (art. 19); prawo

pracowników mających obowiązki rodzinne do równości szans i do równego traktowania (art. 27).

Ochrony zdrowia: prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy (art. 3); prawo do ochrony zdrowia (art. 11); prawo do pomocy społecznej i medycznej (art. 13); prawo do brania udziału w określaniu i polepszaniu warunków pracy i środowiska pracy (art. 22).

Polityki mieszkaniowej: prawo do mieszkania (art. 31).

Polityki zatrudnienia i bezrobocia: prawo do pracy (art. 1); prawo do odpowiednich warunków pracy (art. 2); prawo do sprawiedliwego wynagrodzenia (art. 4); prawo do poradnictwa zawodowego (art. 9); prawo do szkolenia zawodowego (art. 10); prawo pracowników do ochrony ich roszczeń w przypadku niewypłacalności pracodawcy (art. 25); prawo do poszanowania godności w pracy (art. 26).

Zabezpieczeń społecznych: prawo do zabezpieczenia społecznego (art. 12); prawo do korzystania ze służb opieki społecznej (art. 14); prawo do prowadzenia działalności zarobkowej na terytorium innych Stron (art. 18); prawo do równych szans i do równego traktowania w sprawach zatrudnienia i wykonywania zawodu, bez dyskryminacji ze względu na płeć (art. 20); prawo osób w podeszłym wieku do ochrony socjalnej (art. 23).

Zagrożeń społecznych: prawo do organizowania się (art. 5); prawo do rokowañ zbiorowych (art. 6); prawo osób niepełnosprawnych do samodzielności, integracji społecznej i do udziału w życiu wspólnoty (art. 15); prawo przedstawicieli pracowników do ochrony w przedsiębiorstwie i udzielania im ułatwień (art. 28); prawo do informacji i konsultacji w toku postępowania związanego ze zwolnieniami zbiorowymi (art. 29); prawo do ochrony przed ubóstwem i marginalizacją społeczną (art. 30).

Korzystanie z praw i zasad zawartych w Europejskiej Karcie Społecznej nie może być przedmiotem jakichkolwiek restrykcji lub ograniczeń ze strony państwa, z wyjątkiem takich, które są podyktowane względami ochrony praw i wolności innych obywateli, ochrony bezpieczeństwa narodowego oraz ochrony interesu publicznego lub moralności.

Postanowienia Karty nie naruszają przy tym przepisów prawa wewnętrznego danego państwa oraz dwu- lub wielostronnych traktatów, umów i konwencji już w nim obowiązujących – jeżeli na ich podstawie przyznane są prawa jeszcze bardziej korzystne niż zawarte w Karcie.

Literatura: Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, Nowy Jork, 16 grudnia 1966 r.; Europejska Karta Społeczna, 18 października 1961 r.; B. M i - k o ł a j c z y k, *Europejska Karta Społeczna i Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych*, Katowice 1993; A. Ś w i ą t k o w s k i, *Prawo socjalne Rady Europy*, Kraków: Universitas 2006; W. M u s z a l s k i, *Prawo socjalne*, Warszawa 1996; A. M. Ś w i ą t k o w s k i, *Europejskie prawo socjalne*, t. I, Warszawa 1998; J. K o p e r e k, *Nowe demokracje i spór o naturę wychowania do udziału w społeczeństwie obywatelskim*, Częstochowa: Wydawnictwo Educator 2007.

Słowa kluczowe: Katalog praw społecznych, Europejska Karta Społeczna, Rada Europy.

Key words: Catalog of social rights, European Social Charter, Council of Europe.

Ks. Jerzy Koperek

Katedra Życia Społecznego Rodziny KUL

OCHRONA PRAW DZIECKA W DOKUMENTACH MIĘDZYNARODOWYCH *PROTECTION OF CHILDREN'S RIGHTS IN INTERNATIONAL DOCUMENTS*

Ochrona praw dziecka w dokumentach międzynarodowych stanowi istotny aspekt międzynarodowej ochrony praw człowieka. Konwencja o Prawach Dziecka z 1989 r., definiując od strony prawnej pojęcie „dziecko”, stwierdza: „W rozumieniu niniejszej konwencji «dziecko» oznacza każdą istotę ludzką w wieku poniżej osiemnastu lat, chyba że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletność” (art. 1).

W preambule do tej konwencji odwołano się do licznych dokumentów międzynarodowych, które potwierdzają przynależne dziecku prawa człowieka. Państwa-Strony, które podpisały Konwencję o Prawach Dziecka, uzgodniły równocześnie zasady ochrony tychże uprawnień osobowych. Odwołano się m.in. do Karty Narodów Zjednoczonych z 1945 r., w której została uznana wrodzona godność oraz zasada równych i niezbywalnych praw wszystkich członków rodziny ludzkiej jako podstawa wolności, sprawiedliwości oraz pokoju na świecie (Konwencja o Prawach Dziecka, 1989, preambuła). Współbrzmi to z wypowiedziami Jana Pawła II: „Pokój, który trzeba budować w świecie, w którym ludy i narody, doświadczające wielu różnych trudności, żywią nadzieję, że rodziny ludzkiej nie będą jednoczyły jedynie interesy eko-